

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШКАДАИ ОМУЪЗОРИИ ТОҶИКИСТОН ДАР ШАҲРИ ПАНҶАКЕНТ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН
ТАДЖИККИЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ В Г. ПЕНДЖИКЕНТ

ПАЁМИ ДОНИШКАДА ВЕСТНИК ИНСТИТУТА HERALD OF INSTITUTE

НАШРИ МАХСУС / СПЕЦИАЛЬНЫЙ ВЫПУСК / SPECIAL EDITION

БО ҲАМКОРӢ БО ТАХРИРИЯТИ МАҚАЛЛАҲОИ ИЛМӢ-
ПАЖӢҲИШИИ “АНВОРИ ИЛМ” ВА “ТАФАККУРИ ТАЪРИХ”

СОВМЕСТНО С РЕДАКЦИЕЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ЖУРНАЛОВ «АНВОРИ ИЛМ» И
«ТАФАККУРИ ТАЪРИХ»

IN COLLABORATION WITH THE EDITORIAL STAFF OF THE
RESEARCH JOURNALS "ANVORI ILM" AND "TAFAKKURI
TARIKH"

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШКАДАИ ОМУЌЗОРИИ ТОҶИКИСТОН
ДАР ШАҲРИ ПАНҶАКЕНТ**

МАВОДИ

анҷумани илмӣ-амалии байналмилалӣ “Масоили мубрами таърих, фарҳанг, таърихнигорӣ ва манбаъшиносии халқҳои Осиёи Миёна”, дар Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон дар шаҳри Панҷакент, ба муносибати 60 солагии доктори фанҳои таърих, профессор Воҳидов Шодмон Ҳусейнович

***

МАТЕРИАЛЫ

научно-практической международной конференции “Актуальные проблемы истории, истории культуры, историографии и источниковедения истории народов Средней Азии” в Таджикском педагогическом институте в городе Пенджикент, в честь 60-летия доктора исторических наук, профессора Вохидова Шодмона Хусейновича

***

MATERIALS

scientific-practical international conference "Actual problems of history, cultural history, historiography and source study of the history of the peoples of Central Asia" at the Tajik Pedagogical Institute in the city of Penjikent, in honor of the 60th anniversary of Doctor of Historical Sciences, Professor Vohidov Shodmon Khuseinovich

Панҷакент - 2021

МАВОДИ анчумани илмӣ-амалии байналмилалӣ “Масоили мубрами таърих, фарҳанг, таърихнигорӣ ва манбаъшиносии халқҳои Осиёи Миёна”, дар Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон дар шаҳри Панҷакент, ба муносибати 60 солагии доктори фанҳои таърих, профессор Воҳидов Шодмон Ҳусейнович – Панҷакент, 2021. – 884 с.

Ҳайати таҳрирӣ/Редакционная коллегия:

Ансорӣ М.Қ. – раис, Аханов Б.Ф. (Қазоқистон), Петрусеевич А.А., Эркинов А. С., Пулатов М.Э., (Ўзбекистон), Воҳидов Ш.Х. (муҳаррири масъул), Шарифова Г.Х. (муовини раис ва котиби масъул), Абдуллоев Ш. У., Мақсудов З.О., Ансорӣ М.М., Комилов А., Исроилов С., Худойназаров М., Сирочзода Ф., Салихов Н., Турсунов Н., Ғаффоров Ш. С. Холиқова Р.Э. Эшов Б.(Ўзбекистон)

Муқарризон:

Қурбонов Ш., номзади улуми таърих, профессор (Тоҷикистон)
Турсунов С. доктори улуми таърих, профессор (Ўзбекистон)
Холиқова Р., доктори улуми таърих, профессор (Ўзбекистон)

Баъзе фикр ва хулосаҳои дар маҷмӯа омада бо нуқтаи назари таҳририят созгор наомаданаҷ мумкин аст. Барои дурустии иқтибос, ҳавола ва пайнавиштҳо дараҷаи илмӣ, услуб ва баёни мақолаҳо муаллифҳо масъуланд.

Мнение редколлегии не всегда совпадает с мнением авторов. За достоверность цитат и ссылок, научный уровень, стилистику статей ответственны авторы.

The opinion of the editorial board does not always coincide with the opinion of the authors. Authors are responsible for the reliability of citations and references, the scientific level, and the style of articles.

Дар асоси қарори Шӯрои олимони Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон дар шаҳри Панҷакент ба нашр тавсия дода шуд (суратчаласаи № 10 аз 28 декабри соли 2021).

© ДОТП, “Паёми донишкада”, “Анвори илм”,
“Тафаккури таърих” соли 2021.

которому противостояли фанатичные силы, на время переехал из Бухары в дом А. Шакури и продолжил свою деятельность там.

В советское время А. Шакури продолжал просветительскую деятельность. В частности, на собственные средства он построил 2 школы. Первая была создана в махалле Шарбатдор Самарканда, а вторая - возле мечети в бывшем селе Раджабамин (школа № 44). В 1925 году по инициативе Шакури было построено здание 44 – й школы, и школа позже была названа его именем.

В 1921 году Шакури был назначен директором 13-й школы Самарканда. Он с большим энтузиазмом занимается воспитанием и обучением детей, много лет возглавляет эту школу и преподаёт родной язык и литературу. В 1923 году, когда был объявлен конкурс на самую образцовую передовую школу и лучшего опытного преподавателя, имя А. Шакури было признано в числе 27 опытных и передовых учителей.

К сожалению, политика репрессий в советское время не обошла и Шакури. В 1937 году Шакури был арестован офицерами НКВД, и только спустя долгое время, в 1943 году, сообщили о его смерти.

Подводя краткий итог сказанному, можно сказать, что Абдулкадир Шакури оставил достойный след в истории как приверженец народного просвещения и передовой просветитель, выросший среди прогрессивных людей Центральной Азии в колониальных условиях. Мужеством и настойчивостью, проявленными в сложных условиях А. Шакури внес большой вклад в развитие отечественного образования. Его достижения в реформировании образования распространились не только на Самарканд, но и на Бухару и другие регионы Туркестана. Просветительская деятельность А. Шакури и его последователей оказала большое влияние на интеллектуальное развитие народа Туркестана. Он также внес значительный вклад в развитие женского образования, что было сложной задачей для того времени, и, таким образом, добился определенных результатов в гендерной сфере.

Использованные источники и литературы:

1. Национальный архив Узбекистана, фонд И-18, опись 1, дело 8121.
2. Первая всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. Самаркандская область. – СПб., 1905.
3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. 2020 йил, 24 январ. // <https://www.xabar.uz>.
4. Вадуд Махмудий. Устоз Абдуқодир Шакурий. Хужжатли қисса // Садои Шарқ журнали. № 8. - Душанбе, 1990.
5. Абдуллаев Т. Улуғ инсонлар билан суҳбат. –Тошкент, 2013.
6. Алимова Д.А. История как история, история как наука. – Ташкент: Узбекистан, 2009.
7. Хуррамова З. Армон бўлган рўшнолик. –Тошкент, 2019.
8. “Правда” газетаси. 1923 йил, 8 июль.

***

XOTUN PODSHOH AYOL SIYMOSIDAGI QAHRAMON

A.I.To'rayev.

BuxDu “Jahon tarixi” kafedrasi katta o'qituvchisi

Tarix ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Hayotov F.U.

Musta'qil O'zbekistonimiz gullab yashnayotgan ekan, buning uchun asrlar davomida tinchligimiz va farovonligimiz uchun kurashib, mardiyonlarda jasorat ko'rsatgan ajdodlarimizning o'ziga xos o'rni bordir.

Yurt ozodligi uchun kurashgan, ozodlik harakatlari olib borgan Abro'y, Shiroq, Spitamen, Muqanna, Mahmud Tarobiy kabi qahramonlarimiz bor ekanki, biz hozirgi zamonda tinch-osuda hayot kechirib, yurtimiz qahramonlarining hayot yo'lini o'rganib, ular to'g'risida faxr-g'urur tuyg'usi insonda shakllanadi. Yana bir narsani ta'kidlab o'tish joizki, ona yurtni yov qo'lidan himoya qilgan, uni dushman qo'lga topshirmagan fidokor ayollarimiz To'marislar qatorida vatan ravnaqi uchun butun hayotini ayamagan, xavfga solishdan qo'rqmagan, mamlakatni qirg'in-barotdan saqlab qolgan mashhur diplomat ayol-Buxorxudotdir.

Uning asl ismi hozirda ma'lum bo'lmay, Narshaxiy uni shunchaki Xotun, Al-Qufiy Xutak (yoki Xo'tak) Xotun va boshqa olimlar Xotun Podshoh deya nomlashgan. U milodiy VII asrning ikkinchi yarmida yashagan bo'lib, Buxorxudot Bidunning turmush o'rtog'i sanalgan.¹

Bidun olamdan o'tganligi sababli davlatni boshqarish oqil va dono Xotunga ishonib topshiriladi. Unga avvalo xalq ishonch bildirib, davlatni boshqarish ishlarida qo'llab – quvvatlab kelganlar. Uning kundalik odati shunday ediki, u har kuni otga minib Buxoro histori darvozasidan tashqari chiqar va "Alaffurushlar darvozasi" (taxminan hozirgi Registon darvozasi)² oldiga kelib, taxtga o'tirar, uning oldida esa g'ulomlar, xoja sarolar (ya'ni bichilgan qullar, xoja saroyon, xusiyon) va ulug' kishilar turar edilar. U qishloq aholisi uchun shunday qoida o'rnatgan ediki, har kuni dehqonlar va malikzodalardan 200 nafar yigit zarrin kamar bog'lab, qilichlardan osib, xizmatga hozir bo'lib uzoqroqda turishar, Xotun tashqariga chiqqach, hammalari uni olqishlashar va ikki safga tizilishar edi; Xotun esa podsholik ishlari bilan mashg'ul bo'lar, yaxshilikka da'vat qilib, yomonlikdan qaytarar, istaganga sarpo kiygizib, istagan kishisiga jazo berar edi. Har bir qishloq aholisi yiliga to'rt marta shunday uchrashuvlarda bo'lar edi.³

Bundan bilish mumkinki, ilk o'rta asrlar So'g'dda taraqqiyotning yetuk bosqichiga chiqqani, hukmdorga bo'lgan hurmati va sadoqati, Vatan oldidagi burchini his qilganini ko'rishimiz mumkin.

Buxorxudot Bidun 680-yilda arab bosqinida jang maydonida asir tushib, Muslim ibn Ziyod tomonidan o'ldirildi. Taxt vorisi (o'g'li) hali yosh bo'lganligi uchun Buxoro taxtiga o'tiradi. Arab va mahalliy kuchlar orasidagi farq mag'lubiyatning muqarrarligini ko'rsatar edi. Ubaydulloh ibn Ziyodga odam yuborib, muhlat so'rab, turk qo'shinlarini chorlaydi. Turk qo'shini ancha kechroq yetib keladi. Turk va mahalliy qo'shin birlashgach, qal'a yonida uzoq, qonli urush ketgan paytda, musulmon qo'shinlarining ustunligi bilindi. Buning sababi, turk qo'shinlarida jangovar ruhning sustligi edi. Turk qo'shinlarining ko'pchilik qismi jang maydonidan qochishga muvaffaq bo'lishdi. Qolgan kuchlar jang maydonida halok bo'lishdi. Xotunning ushbu tutgan yo'li, garchi turk qo'shinlari yengilgan bo'lsa-da, Ubaydullo ibn Ziyodning Buxoroni qamal qilish fikridan qaytishiga sabab bo'ldi. Jang maydonidan arablar Xotun podshohning bir poy etigi va paypog'ini ham topib oldilar. Tilla ishlatilib, har xil qimmatbaho toshlar bilan bezatilib, tayyorlangan etiki va paypoq sahroyi arablarni juda ham hayratga solgan. Bu etik va paypoq ikki yuz ming dirham baholangan.⁴ Bundan shu narsani anglash mumkinki, Buxoro o'lkasi o'sha zamonlarda ham turli xil qimmatbaho tabiiy boyliklarga ega bo'lgan.

¹ Narshaxiy. Buxoro tarixi. -T.: "Fan". 1966. -B.17.

² Камалов У.Х, Музафаров А.А, Сааков В.Г. Бухара. Путеводитель. -Т.: 1973. -Б-16.

³ Narshaxiy. Buxoro tarixi. -T.: "Fan". 1966. -B.17-18.

⁴ Narshaxiy. Buxoro tarixi. -Т.: "Kamalak". 1991.-B.115.

O'z xalqini qirg'indan saqlashni istagan Xutak Xotun So'g'dning boshqa hukmdorlariga qaraganda boshqacha yo'l tutdi. Mamlakatni, shaharlarni, aholini saqlab qolish maqsadida arablar bilan sulh tuzishga qaror qildi.

Arab tarixchisi Abu Bakr Narshaxiyning ma'lumot berishicha: "Xotun podshoh Buxoro o'lkasini xarob bo'lishdan va xavfdan qutqarish uchun Ubaydulloh ibn Ziyod bilan sulh tuzib, unga har yili bir million dirhamdan to'lab turishga va'da bergan edi".¹

Shunday mushkul vaziyatda Xotun barchasini diplomatik yo'l bilan hal qilgan, arablar bilan ahd tuzilishiga qaramay Ubaydulloh bilan tuzilgan sulh amalda hech qanday ahamiyatga ega emasligini ko'rsatib berdi. Bosib olingan hududlar boyligiga to'yagan arablar Buxoroga qaytadan Said ibn Usmon boshchiligida hujum uyushtirdilar. Xotun podshoh Ubaydulloh bilan sulh ahdigga vafo qilib, arablarning qo'mon-doniga xiroj yuborib ko'rdi, ammo tadbirlari foyda bermadi. Said ibn Usmon o'z xalqining ahdigga vafo qilmadi. Bundanda ko'p boyliklarga ega bo'lishni istab, oldingi berilgan xirojlarni qaytarib yubordi va ma'nosiz ravishda Buxoro ustiga yurdi. Xotun podshoh urushga qarshi ekanligini bildirdi va yana 300 000 dirham evaziga sulh tuzdi.² Said ibn Usmon o'zi ketgan vaqtda ishonch qozonish uchun Xotun podshohdan garov so'radi va ma'lum bir muddatda ularni qaytarib berishga va'da berdi. Shu paytda Buxorxudotlar qarorgohida o'zaro fitna yetilib borardi. Xotun podshohga qarshi bir qancha malikzodalar Xotun podshohga qarshi tadbir boshlamoqda edilar. Ular Xotunning farzandi Tag'shoda Bidundan emas, g'ulomdan bo'lganligi va taxtga boshqa kishini o'tqazish haqidagi buzg'unchi g'oyalarni surmoqda edilar. Xotun podshoh voqeadan xabar topib, Said ibn Usmon so'ragan garov evaziga aynan fitnachilardan 80 nafar kishini topshirdi va ichki ziddiyatlarni bartaraf etishga erishdi. Ma'lum muddat tugagach, Said ibn Usmon Buxoroga qaytdi va u bilan tuzilgan bitim unga eslatilib, Buxoro xalqi asirlarni qaytarib berishni so'radi. Ammo Said ibn Usmon ularni Amudaryoning narigi qirg'og'iga yetgach, qaytarib berishini va'da berdi, so'ng esa Marvga borib yetguncha kechiktirdi. Keyinchalik, Nishopurdaligi davrida ularni Kufada ozod qilishini ta'kidladi. Said ibn Usmon yana va'dasini buzib, bekozodalar qaytarilmay, balki, Madinada qullarga aylantirildi. Qancha xatar bartaraf etilgan bo'lmasin Said ibn Usmon Xotundan yana ko'p narsa talab qila boshladi. Mag'rur arab hali Buxorodaligi paytida, Xotun podshohni o'zining lashkargohiga kelishini talab qildi. Behad go'zal bo'lgan Xotun juda a'lo va ziynatli kiyimlarda shavkat bilan borib, arabni qattiq taasurotda qoldirdi. Xotunning go'zalligi oldida lol qolgan arab sarkardasining yuragi ishq va orzu bilan tepdi va bu har ikkisining munosabatlariga sabab bo'ldi. Bu voqea qo'shiqda kuylanib, uni Buxoro xalqi asrlar davomida aytib yurdi".³

Shu zayilda Xotun o'zining tashqi dushmanlaridan yana bir marotaba xalos bo'ldi va Buxoro omon qoldi. U nafaqat Buxoro shahri hududlarini, balki o'sha paytda Buxorxudotlar hukmiga tegishli bo'lgan Buxoro vohasi: asosan hozirgi Vobkent, Kogon, Jondor hududlarini saqlab qolishga muvaffaq bo'ldi. Ammo arablar hujumiga duchor bo'lgan Romitan va Boykand (yoki Poykent, hozirgi Qorako'l tumanida joylashgan) dushman qo'lida vayron etildi.

Said o'rniga Xurosonda amirlikka Muslim ibn Ziyod tayinlangach, vaziyat yana murakkablashib bordi va urushning muqarrarligi bilindi. Xotun turklarni jang maydoniga chorladi. Turkiston shimolidan 120 ming turk askari yordamga yetib keldi. Arablar Mahlab (Narshaxiy Muhallab deb atagan) ismli shaxs boshchiligida avval istkishof (razvedka) qilishga urinishdi, ammo qolgan arab askarlari uni o'lja ortidan bordi deb hisoblab, Mahlabni quvib yetadilar. Shunda arablarning xufya rejasi barbod bo'ldi. O'sha payt Mahlabda 900 nafar

¹ Vamberi H. Buxoro yoxud Movarounnahr tarixi. "G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'ati". -T.: 1990. – B. 10

² Фафуров.Б. Таърихи мухтасари халқи тоҷик.Чилди-1. Давлатии Тоҷикистон. 1947. -Б.94.

³ Vamberi H.. Buxoro yoxud Movarounnahr tarixi. "G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at" . -T.: 1990. –B.10.

askar bor edi. Bu esa kuchlarning notengligini ko'rsatardi. Askarlar safga tizilishib ulgurgan paytiyoq, turklarning jangga undovchi burg'u tovushi eshitildi va ular darhol urushga kirishishdi. O'zaro jang maydonida 400 arab askari qilichdan o'tkazildi va qolganlari qochishga shaylandi.¹ Narshaxiyning ta'rifiga qaraganda, Mahlab turk qo'shinlari tomonidan o'rab olindi va Mahlab yordam so'rab qichqirdi (uning ovozi yarim farhas uzoqlikka yetdi-deyiladi) O'sha zahoti Abdulloh ibn Jadon boshchiligida qo'shinning arablarga yordamga keldi va turk qo'shinlari bu safar ham jang maydonidan qochishdi. G'alaba uchun har bir arab askariga 2400 dirhamdan tegdi (Vamberi ma'lumotlarida 10 000 dirham deyiladi). Ammo arab qo'shinlari uchun Buxoroning mustahkam qal'asini egallashi amri mahol edi. Shunda Xotun ikki o'rtada sulh taklif qildi va Muslim ibn Ziyod qaytib ketdi.²

Yoshi o'tib ancha qarilab qolgan Xo'tak xotun endi taxtni 692-yilda o'z o'g'li Tag'shoda I Bidun o'g'li Buxorxudotga beradi. Ko'p o'tmay o'sha yilning o'zida Xotun olamdan ko'z yumdi.

Xotunning hukmronlik faoliyati arablar tomonidan xalqning qoni to'kilmaganligi, hukmdorning ayol bo'lsa ham mard, jasur qaror chiqarayotganda xalqning tinchligi, farovonligini o'ylab ish ko'rganligi bilan xarakterlidir. Islomda shariat qonunlariga binoan ayollarga jabr qilinmagan va shu tariqa tinch yo'l bilan siyosiy kelishuvlar amalga oshirib, aholining manfaatlari uchun xizmat qilgan desak xato bo'lmaydi.

Xullas, Xutak xotun boshiga kelgan barcha musibatlarga, ashaddiy bosqinchilarga dosh berdi, mamlakat hududlarini vayronagarchilikdan saqlashga erishdi va mahalliy madaniyatni bir qadar saqlab qolishga erishdi. Xutak xotun tariximizning buyuk ayol qahramonlaridan bo'lib, tariximizning boyishiga va xalqimiz orzu qilar darajada farxlanishga arziydigan, tariximizda o'chmas iz qoldirgan shaxsdir.

***

ЎҒУЗ ТУРКМАНЛАРНИ ЖОЙЛАШУВИ ВА ЭТНИК ТАРИХИГА БИР НАЗАР

А.И.Тўраев

БухДу “Жаҳон тарихи” кафедраси ўқитувчиси

Тарихдан маълумки, Туркменистонда қадим замонлардан бери инсоният яшаб келаётган манзигоҳ ҳисобланади. У ернинг энг қадимги аҳолиси массагетлар бўлиб, хўжалик фаолиятида асосий тармоқ чорвачилик билан кун кечириб, кўчманчи ҳаёт тарзини ўзлари учун мақбул деб билганлар. Туркман халқининг аجدодлари азалдан кўчманчи ҳолда яшаганликлари учун ҳам кейинги авлодлари XVII-XIX асрларгача бу анъанани давом этириб келган.

Туркманларнинг аجدодлари милoddan аввалги VI-IV асрларда Аҳомонийлар империяси таркибига киради, милодий III асрнинг бошларида Парфия давлати заифлашар экан Сосонийлар Туркменистоннинг жанубида назоратни ўрнатадилар. V асрда бу ҳудуд эфталитлар томонидан босиб олинган бўлса, VII аср ўрталарида араблар Хуросонга бостириб киришди ва кўп ўтмай Туркменистоннинг жанубий-шарқидаги Марвни пойтахт қилиб оладилар. Бухорода Сомонийлар сулоласи IX аср охиридан то X аср охирларигача Ғазнавийлар кучайгунига қадар Туркменистоннинг катта қисми устидан ҳукумронлик қилди. Туркманлар этногенезида ҳал қилувчи оқим бироз кечроқ ўғуз қабилалари (асли Мўғулистондан) X асрда Урал ва Орол денгизи оралиғидаги

¹ O'sha asar. –B. 10-11.

² Narshaxiy. Buxoro tarixi. T.:“Fan”. 1966. -B.43.

МАСОЛИ МУБРАМИ ТАЪРИХ, ТАЪРИХИ МАДАНИЯТ, ТАЪРИХНИГОРӢ ВА МАНБАЪШИНОСИ ТАЪРИХИ ХАЛҚҲОИ ОСИЁИ МИЁНА/ АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИСТОРИИ, ИСТОРИИ КУЛЬТУРЫ, ИСТОРИОГРАФИИ И ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЯ ИСТОРИИ НАРОДОВСРЕДНЕЙ АЗИИ/ TOPICAL PROBLEMS OF THE HISTORY, CULTURAL HISTORY, HISTORIOGRAPHY AND SOURCE STUDIES OF THE HISTORY OF THE PEOPLE OF CENTRAL ASIA

		Л.Н.ГУМИЛЕВ ЭТНОГЕНЕЗ ВА БИОСФЕРАИ ЗАМИН (ПЕРОМУНИ СИННУ СОЛИ МИЛЛАТ Ё УСУЛИ МУАЙЯНСОЗИИ ИНКИШОФИ ХАЛҚИЯТ ВА ЧАРО АБАДИЯТ НАСИБИ ОНҲО НАХОҲАД ШУД - ДАР ҚАРИЯИ ЗАМОН ВА ТАЪРИХ)	
162.	Темирова Гулирухсор	ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА МУДАРРИСЛАР ФАОЛИЯТИ ТАРИХИ	644
163.	Темирова Мунира Амиркуловна	ЭСКИ ТЕРМИЗ СИМОБКЎЗАЧАЛАРИНИНГ ТИПОЛОГИЯСИ	646
164.	Темиров Фаррух Умедович	САДРИДДИН АЙНИЙНИНГ ИЛМИЙ-ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТИ – ЗАМОНДОШЛАРИ ХОТИРАСИДА	649
165.	Толибжонов Азиз	АБДУКАДЫР ШАКУРИ – ПЕРЕДОВОЙ ПРОСВЕТИТЕЛЬ НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	653
166.	To'rayev A.I., Hayotov F.U.	XOTUN PODSHOH AYOL SIYUMOSIDAGI QANRAMON	657
167.	Тўраев А.И.	ЎҒУЗ ТУРКМАНЛАРНИ ЖОЙЛАШУВИ ВА ЭТНИК ТАРИХИГА БИР НАЗАР	660
168.	To'rayeva Guli Bahriddinovna	TURKISTON TO'PLAMI - NOYOV BIBLIOGRAFIK ASAR	662
169.	Тўраева Гули Бахриддиновна	Г. МЕЙЕНДОРФНИНГ “ОРЕНБУРГДАН БУХОРОГА САЁҲАТ” АСАРИ - БУХОРО АМИРЛИГИ ТАРИХИГА ДОИР ҚИММАТЛИ МАНБА	665
170.	Turdiyev Bekruz Sobirovich	UZBEKISTAN - TAJIKISTAN: ON THE WAY TO A NEW STRATEGIC PARTNERSHIP	669
171.	Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li	XX-CENTURY 1900-1960 SPANISH LITERATURE	671
172.	Турсунов Назирчон Очилович, Исомитдинов Жорабек Бобобекович	ИНЪИКОСИ БАЪЗЕ ВОҚЕЪАҲОИ ИҚТИМОИВУ СИЁСӢ ВА ЭТНИКИИ МИНТАҚАҲОИ МУХТАЛИФИ ТОҶИКИСТОН АЗ ҶОНИБИ ОЛИМОНИ РУС ДАР ИБТИДОИ СОЛҲОИ 90-УМИ АСРИ XX	675
173.	Турсунов Назирчон Очилович, Шарипов Муҳаммад Маъруфович	РИСОЛАИ «ОДОБ-УЛ-ҲАРБ ВА-Ш- ШУҶОАТ» - И ФАХРИДДИН МУБОРАКШОҲ – САРЧАШМАИ ТАЪРИХӢ РОҶЕЪ БА ИЛМИ ҲАРБ ВА САНЪАТИ ҲАРБИИ ТОҶИКОН	679